

De Vos, schakel in een evenwichtig oecosysteem

H. Wanders

Terugkeer van de Vos in duinen

Sinds 1968 is de Vos (*Vulpes vulpes* L.) weer terug in de duinstreek, waar hij voor het eerst gesignaleerd werd in de omgeving van Haamstede-Haarlem. Inderdaad 'terug', omdat vroeger de Vos een normale verschijning was in ons duingebied. Door intensieve vervolging is hij destijds verdwenen.

Nu heeft hij zich in de jaren zeventig weer over de gehele duinstreek van het vasteland uitgebreid. Op zijn wederkomst is op zeer verschillende manieren gereageerd en zijn aanwezigheid heeft zeer veel pennen in beweging gebracht.

De een vond het een welkome aanwinst van de fauna en een hulp bij natuurbeheer. De ander was fel gekant tegen de aanwezigheid van dit, volgens hem, alles verslindende roofdier, dat ieder te slim af is, zoals reeds lang beschreven in het Middeleeuwse gedicht 'Van den Vos Reinaerde' en in vele fabels van De La Fontaine. Dan waren er liederen, die hun jachtinstinct wilden uitleven op de voor hen zo schadelijke rover, waarbij niet geschroomd werd de meest gruwelijke verhalen op te hangen ten einde de Vos te kunnen uitroeien.

De komst in Meijndel

In 1976 werd hij voor het eerst gezien in Meijndel. Dit duingebied van ongeveer 2000 ha is in beheer bij de Duinwaterleiding van 's-Gravenhage en ligt tussen Den Haag en de Wassenaarse Slag. Van zuid naar noord

Mannetjes Vos op duintop in de sneeuw, Bloemendaal 25 februari 1986.
Foto: Arnoud B. van den Berg.

wordt het doorsneden door een fiets-wandelpad. Dit pad verdeelt het geheel in de Land-

zijde en de Zeezijde. Ten oosten van dit pad ligt de grens tussen het gebied waar het jachtrecht in handen is van de Kroon, en het gebied waar dit recht in handen is van de Duinwaterleiding (figuur 2).

Waar de Kroon het jachtrecht heeft, wordt wel op de Vos gejaagd en waar de Duinwaterleiding het jachtrecht heeft, wordt niet op de Vos gejaagd.

Aanvankelijk ging, mede door afschot, de uitbreiding van de Vos traag. In de jaren

tachtig echter hebben zich geleidelijk verscheidene families weten te vestigen, vooral aan de landkant waar niet op hen geschoten werd.

De meeuwenkolonies

In dit duingebied broeden al vele jaren vier soorten meeuwen. In 1983 hebben er gebreed: 5379 Zilvermeeuwen (*Larus argentatus*), 1442 Kleine Mantelmeeuwen (*Larus fuscus*), 542 Stormmeeuwen (*Larus canus*) en 1780 Kokmeeuwen (*Larus ridibundus*).

De broedplaatsen van de Zilvermeeuw en de Kleine Mantelmeeuw liggen in verscheidene subkolonies verdeeld over een groot deel van het terrein, terwijl er meer verspreid grote aantallen broeden in de Zeereep, die beheerd wordt door het Hoogheemraadschap Rijnland.

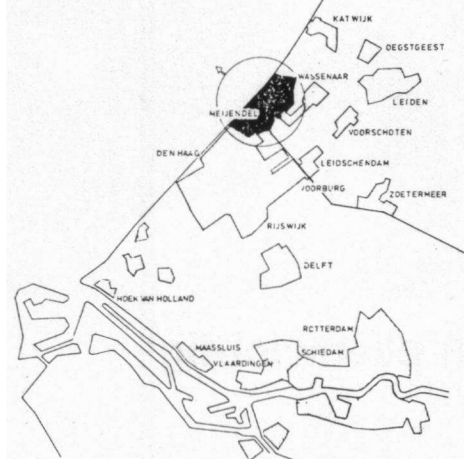
De Stormmeeuwen broeden in enkele kleine kolonies in de duinstroken vlak langs de kust. De kokmeeuwenkolonie ligt in het noordwesten rond enkele ondiepe kwelplassen. (zie voor de ligging van de broedplaatsen figuur 2).

Predatie in de meeuwenkolonies

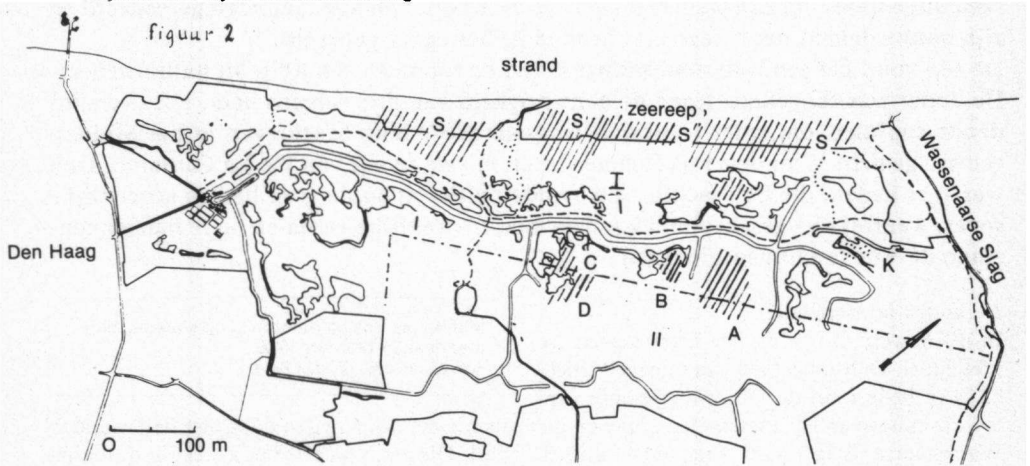
De Kokmeeuwen hebben zich sinds 1978 definitief in het gebied gevestigd en zijn snel toegenomen tot 1780 broedparen in 1983. Omdat er elders in het duin reeds sprake was van predatie door de Vos bij de meeuwen, werd in 1983 ook in de omgeving van deze kolonie bewust gezocht naar sporen van de Vos. Zijn aanwezigheid kon hier echter niet worden vastgesteld.

Anders was dat in 1984. Nu werd hij in deze

Figuur 1. Meijendel in de Randstad.

- fiets-wandelpad
- ..... wandelpad
- //// kolonies van Zilvermeeuwen en van Kleine Mantelmeeuwen
- ... K kolonie van Kokmeeuwen
- S kolonie van Stormmeeuwen
- - - Scheidingslijn jachtrecht
- I jachtrecht bij de Kroon
- II jachtrecht bij de Duinwaterleiding

kolonie meermalen indirect en ook direct waargenomen. In de hele omgeving vond men sporen en keutels. In de onmiddellijke nabijheid van de kolonie werd een vossenbouw gevonden. Verder zag men op verscheidene data verse doodgebeten meeuwen liggen en een begraafplaats van eieren.

Enkele keren werd de Vos jagend waargenomen op de eilandjes waar in zeer grote dichtheid de nesten lagen. Er werden 1264 nesten geteld, maar het broedsucces was zeer gering en het aantal uitgevlogen jongen werd dat jaar geschat op een vijftigtal. In de aanvang van het broedseizoen betrof de predatie vooral de randsectoren op het vaste land, later drong de Vos ook door tot de eilanden.

En nu het jaar 1985. In april verbleven er in de kolonie enkele honderden Kokmeeuwen, die enigszins territoriaal gebonden waren op de eilandjes, maar snel werd dat minder en er werd geen enkel broedgeval meer geconstateerd. Begin mei was de kolonie verlaten en bleef verlaten. Een abrupt einde van een kokmeeuwenkolonie, waarin de Vos wel de hoofdrol heeft gespeeld.

Zoals reeds vermeld was de toename van het vossenbestand aan de zee kant geringer dan

aan de landkant. Het totaal aantal Vossen is moeilijk te schatten, maar had, door het wegschieten aan de zee kant, waarschijnlijk een wisselend karakter.

Omdat het effect van de predatie op de meeuwen aan de zeezijde gering is gebleven tot op heden, zal ik mij beperken tot de landzijde. Hier lagen vier subkolonies. (zie figuur 2: A, B, C en D).

Kolonie A is de oudste en de grootste aan deze zijde. Het is een gemengde kolonie waar maximaal 882 Zilvermeeuwen en 501 Kleine Mantelmeeuwen gebroed hebben. De Kleine Mantelmeeuwen zijn voornamelijk geconcentreerd in twee delen in het centrum van de kolonie. De kolonies B, C en D zijn veel kleiner en hebben maximaal respectievelijk 75, 29 en 115 zilvermeeuwenparen gehuisvest.

De eerste meldingen van predatie door de Vos in kolonie A dateren vanaf 1980. In de jaren 1980 t/m 1982 bleef het beperkt tot de uiterste randen van het broedgebied. Regelmatig werden er, vooral tegen schemertijd, Vossen gesignaleerd wat de nodige onrust onder de meeuwen aldaar teweegbracht.

In 1983 werd er in de onmiddellijke nabijheid van de kolonie een burcht gevonden waar drie jongen werden grootgebracht. Nu werden ook in alle randgebieden en op grotere schaal de eieren en de jonge meeuwen geroofd. Als de Vos al eens in het centrum van

Een subkolonie met Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen.
Foto: E.A.J. Wanders.

de kolonie doordrong, hingen er vele meeuwen alarmerend in de lucht, enkele doken in de richting van de indringer, maar deze trok er zich ogenschijnlijk niets van aan; peuzelde rustig een jonge meeuw op, nam er daarna nog een mee naar de bouw of om hem op een verzamelplaats te begraven. Hoewel de Vos zich blijkbaar weinig van de alarmerende

De randgebieden van de kolonies worden het eerst gepredeerd.

Foto: Piet Munsterman.

meeuwen aantrok, werden toch voornamelijk de randgebieden van de kolonie het eerst gepredeerd.

Het jaar 1984. In de helft van de kolonie was de predatie rigoureuus. Hier bleven slechts enkele nesten onaangeroerd. Alleen in het centraal gelegen deel, waar de populatiedichtheid het grootste was en dat voor het overgrootste deel bezet was door de Kleine Mantelmeeuw, bleven de nesten grotendeels gespaard.

Het jaar 1985. In alle buitensecties was het aantal nesten nagenoeg tot nul gedaald, al werden verscheidene territoria wel bezet zonder dat het later tot nestbouw kwam.

Werden er in 1984 nog 747 nesten van Zilvermeeuwen en 501 nesten van mantelmeeuwen gevonden, nu waren deze aantallen gedaald tot respectievelijk 257 en 477 nesten.

De geringere daling bij de mantelmeeuwen kan verscheidene oorzaken hebben. In de eerste plaats broedden de mantelmeeuwen hier in zeer grote dichtheid waardoor mogelijk de verdedigingsstrategie beter ontwikkeld is. Op de tweede plaats is dit gedeelte in de loop der tijden kaal geworden en met dode takken belegd. Dit werd gedaan om verstuing tegen te gaan en om te voorkomen dat de meeuwen naar elders zouden uitwijken. Door die takkenwirwar was het terrein voor de Vos minder aantrekkelijk. Zelf heb ik geconstateerd hoe onhandig hij daar tussen door manoeuvreerde.

Nu werden echter ook deze nesten in het centrum systematisch van de eieren en jongen beroofd. De derde week van juni was de situatie als volgt: geen enkel nest meer onaangeroerd, nog enkele nesten met één ei, verspreid liggende eierdoppen, zes doodgebeten meeuwen waarvan vier met afgebeten kop, geen enkel jong, kortom chaos. Twee juli was de kolonie voorgoed geheel verlaten.

In 1986 keerden er in april en mei nog honderd tot driehonderd meeuwen in de kolonie terug, bijna alle Kleine Mantelmeeuwen. Ve-

le hebben nog geruime tijd een territorium bezet gehouden, maar van nestbouw of pogingen daartoe is niets gekomen. De toestand op het einde van mei en het begin van juni was gelijk aan de situatie, die in normale omstandigheden begin april zou heersen. Enige paren in hun territorium, een enkel kuiltje maar geen enkel ei. Half juni was de kolonie geheel verlaten.

De overige kleine kolonies B, C en D aan de landkant vertoonden van 1983 tot 1986 het zelfde beeld.

Discussie

Omdat door het schieten van Vossen in een gedeelte van het terrein de predatie zich geconcentreerd heeft op het gebied waar niet geschoten wordt, ontstaat een scheef beeld. Terwijl in de landzijde de meeuwenpopulatie is gereduceerd tot nul, neemt die in de zee-kant nog toe. Nu wordt juist daar, met name in het Hoogheemraadschap Rijnland, weer druk uitgeoefend om maatregelen te nemen teneinde de meeuwen aantallen te beperken. Hierdoor zou de situatie ontstaan dat eerst de Vossen worden gedood om daarna de meeuwen te gaan bestrijden. Juist de aanwezigheid van de Vos kan bereiken wat de mens met al zijn regulerende maatregelen nooit gelukt is: Een evenwichtig oecosysteem, waarin de meeuw eindelijk weer zijn natuurlijke predator tegenover zich vindt.

■ H. Wanders, Van Weede van Dijkveldstraat 31, 2582 KR 's-Gravenhage.

LITTERATUUR:

Akkermans, R.W. (1985): Vos. *Argus* 10 (4) : 23.

Bes, K. (1985): De vos: vriend of vijand? *Duin* 8 (3) : 8-9.

Duinwaterleiding (1983): Beheersplan Meijndel.

Lucas, H. & R.M. Wanders (1986): De vos als randverschijnsel voor meeuwen. *Duin* 9 (2) : 39-41.

Mulder, J.L. (1982): De vos in de duinen. *Duin* 5 (2) : 26-31.

Mulder, J.L. (1986): Vossen en vogels: eten en gegeten worden. *Duin* 9 (1) : 11-12.

Verstraël, T.J. & G. van Ommering (1984): Wildschadecommissies doen mee aan hetze tegen de vos. *Duin* 7 (1) : 8-12.

Wanders, H. (1983 tot en met 1985): Meeuwentellingen in Meijndel. Verslagen van de Meeuwengroep Meijndel.